

OBSAH

- Jaroslav Řídký – Lenka Kovačiková – Marek Půlpán*, **Chronologie mladoneolitických objektů a soubor kosterních zvířecích pozůstatků ze sídelního areálu s rondelem ve Vchynicích (okr. Litoměřice)** – The chronology of Late Neolithic features and an assemblage of animal skeletal remains from a settlement area with a rondel in Vchynice (northwestern Bohemia) 227–284
- Miloslav Chytráček*, **Doklady přítomnosti elity 6.–5. století př. Kr. v regionu na soutoku Labe a Vltavy ve středních Čechách** – Evidence of the presence of elite individuals in the fifth and sixth century BC in the region at the confluence of the Elbe and Vltava rivers in Central Bohemia 285–320
- Jan Klápště*, **Počátky Markvarticů a jejich sídelní souvislosti v Pojizeří** – The beginnings of the Markvartici kin-group and their settlement contexts in the Jizera River region 321–372
- Věra Čulíková*, **Zuhelnatělé zbytky zásob rostlinného původu ze středověkých Daliměřic u Turnova** – Charred vegetal macro-remains of the store from a burnt medieval settlement in Daliměřice near Turnov, northern Bohemia 373–381

MATERIALIA

- Miroslav Dobeš – Radka Šumberová – René Kyselý*, **Bošácká keramika z Kolína. Doklad kontaktu postbadenských kultur v závěru středního eneolitu** – Keramik der Bošáca-Kultur aus Kolín (Mittelböhmen). Nachweis vom Kontakt der Postbadener-Kulturen am Ausgang der Mitteläneolithikums 382–400
- Antonín Zůbek*, **Nález svatojakubské mušle ze středověkého hřbitova při kostele sv. Jakuba v Brně** – A find of a scallop in the medieval cemetery at the Church of St. James in Brno 401–404
- Neústupná archeologie. S Evženem Neustupným o jeho životě v archeologii** – Intransigent archaeology. An interview with Evžen Neustupný on his life in archaeology. *Otázky kladl Martin Kuna* 405–422

AKTUALITY

- Jan Horák*, European Palaeolithic Conference 423–424
- Pavel Hrnčířík – Václav Matoušek*, 7th International Fields of Conflicts Conference. Budapešť 2012 424–425
- David Vích*, Seminář Detektory kovů v archeologii 2012 425–426
- Slavomil Vencl*, Vzpomínka na Karla Valocha 426–427

NOVÉ PUBLIKACE

- Miloš Hlava, Natalie Venclová – Jarmila Valentová: Oppidum Stradonice. Výzkum Albína Stockého r. 1929. S příspěvky Miloše Čížmáře, Jaroslava Frány, Romana Křivánka, Jana Kysely, Reného Kyselého, Lenky Lisé, Jana Nováka a Víta Vokolka (Pragae 2012)* 428–432
- Andrea Bartošková, Ivana Boháčová – Gabriela Dubská: Pohřebiště na Loretánském náměstí v Praze – Hradčanech. Archeologický výzkum Ivana Borkovského a jeho výsledky. Díly I–II + Plány (příloha k dílu I) (Praha 2011)* 432–436
- M. Zápotocká, Fines Transire 20 – 2011. Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen/Oberösterreich – Archeologická pracovní skupina východní Bavorsko/západní a jižní Čechy/Horní Rakousko. 20. Treffen 23. bis 26. Juni 2010 in Eschenbach i. d. OPf (Rahden/Westf. 2011)* 436–439
- Katarína Čuláková, Alain Gally: Pour une ethnoarchéologie théorique (Paris 2011)* 439–441
- Jan Kypka, Gerald Volker Grimm: Kleine Meisterwerke des Bilddrucks. Ungeliebte Kinder der Kunstgeschichte (Büchenbach 2011)* 441–442
- Jan Kypka, Lukas Högl: Der Spaniolaturm zu Pontresina (Basel 2011)* 442–443
- Jan Kypka, Katharina König: Finsterhennen, Uf der Höchi. Eine hochmittelalterliche Wüstung im Berner Seeland (Bern 2011)* 443–444
- Jan Kypka, Petr Meduna – Jan Pařez – Jaromír Tlustý: Kostel Povýšení svatého Kříže v Radonicích nad Ohří (Praha 2011)* 444–445
- Michal Kotýnek, Magdalena Natuniewicz-Sekuła – Jerzy Okulicz-Kozaryn: Weklice. A Cemetery of the Wielbark Culture on Eastern Margin of Vistula Delta (Excavations 1984–2004) (Warszawa 2011)* 445–446
- Jan Kypka, Vladislav Razím: Vizmburk. Raně gotický hrad a jeho proměny (Praha 2012)* 446–447
- Kristýna Matějková, Wratislawia Antiqua 17. Nowożytny cmentarz przy kościele św. Piotra i Pawła na Ostrowie Tumskim we Wrocławiu (1621–1670) – Modern Time Church of St. Peter Paul and St. Cemetery in Ostrów Tumski, Wrocław (1621–1670). Red. Aleksandra Pankiewicz (Wrocław 2012)* 447–448

Chronologie mladoneolitických objektů a soubor kosterních zvířecích pozůstatků ze sídelního areálu s rondelem ve Vchynicích (okr. Litoměřice)

The chronology of Late Neolithic features and an assemblage
of animal skeletal remains from a settlement area with a rondel
in Vchynice (northwestern Bohemia)

Jaroslav Řídký – Lenka Kovačiková – Marek Půlpán

Práce zabývající se lokalitou Vchynice (severozápadní Čechy) je rozdělena do dvou částí. V první části je provedena datace objektů a jsou vybrány jasně datované a dostatečně nálezově bohaté objekty z období kultury s vypíchanou keramikou pro archeozoologickou analýzu. Ve druhé části je pozornost věnována stavu zachování zvířecích kosterních pozůstatků, dále druhovému určení zvířat, jejich úmrtnímu věku a některým tafonomickým ukazatelům. Do zpracování jsou zahrnuty informace o dalších chronologicky současných lokalitách z ČR. Výsledky jednotlivých částí analýzy jsou konfrontovány na základě chronologického a tvarově-funkčního třídění objektů v rámci lokality. Součástí práce je srovnávací analýza nálezů z objektů chronologicky současných s mladoneolitickým rondelem.

mladý neolit – kultura s vypíchanou keramikou – chronologie – zahluobené objekty – formativní procesy – zvířecí kosterní pozůstatky – subsistenční aktivity – rondel

This work on the Vchynice site in northwestern Bohemia (Litoměřice district) is divided into two parts. In the first part, features are dated and clearly dated features with a sufficient number of finds from the period of the Stroked Pottery culture (5100/5000–4500/4400 cal BC) are chosen for archaeozoological analysis. The second part addresses the condition of the animal skeletal remains, including an identification of the animal species, their age of death and certain taphonomic indicators. Information regarding other chronologically contemporary sites in the Czech Republic is included in the analysis. The results of the individual parts of the analysis are then compared based on the chronological and formal-functional classification of features at the site. The work also includes a comparative analysis of finds from features that were contemporary with the Late Neolithic rondel.

Late Neolithic – Stroked Pottery culture – relative chronology – sunken features – formation processes – animal skeletal remains – subsistence activities – rondel

LENKA KOVAČIKOVÁ, Přírodovědecká fakulta JU v Českých Budějovicích, Branišovská 31, CZ-370 05 České Budějovice; lenka.kovacikova@gmail.com

MAREK PŮLPÁN, Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostě, v. v. i., Jana Žižky 835, CZ-434 01 Most; pulpan@uappmost.cz

JAROSLAV ŘÍDKÝ, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; ridky@arup.cas.cz

Doklady přítomnosti elity 6.–5. století př. Kr. v regionu na soutoku Labe a Vltavy ve středních Čechách

Evidence of the presence of elite individuals in the fifth and sixth century BC in the region at the confluence of the Elbe and Vltava rivers in Central Bohemia

Miloslav Chytráček

Region při soutoku Labe a Vltavy s rozsáhlou sídelní aglomerací na křižovatce dálkových cest přináší v archeologických nálezech svědectví o přítomnosti význačných jedinců společnosti z pozdní doby halštatské a časně laténské. Upozornit lze v této souvislosti především na dvě pohřebiště z počátku doby laténské a sídlištní objekt z pozdní doby halštatské v k. ú. Hořín a Vlněves. Kostrové hroby se železným drátem na lebkách prozrazují pokrývky hlavy ve tvaru listovité koruny. Pohřbené osoby patřili k aristokracii a zastávali zřejmě i kněžské funkce. Dvě etruské bronzové mísy ze žárového hrobu poukazují na významnou polohu lokality u křižovatky důležitých jantarových cest. Bronzová tulejka antropomorfního tvaru nalezená v sídlištním objektu Ha D2–3 byla součástí ozdobného zakončení vrcholku picího rohu. Kování picích rohů doložená v sídlištním prostředí jsou velmi vzácná a prozrazují přítomnost elity společnosti. Symbol adoranta umístěný na vrcholu prestižní picí nádoby otevírá problematiku kulturní symboliky, kterou se práce v širších souvislostech zabývá.

pozdní doba halštatská – časná doba laténská – pohřebiště – sídliště – kult – listovitá koruna – bronzové mísy – picí rohy

The region at the confluence of the Elbe and Vltava rivers, with a vast settlement agglomeration at the crossroads of long-distance routes, has produced archaeological finds testifying to the presence of distinguished individuals in late Hallstatt and Early La Tène society. Strong evidence comes from two cemeteries dating to the beginning of the La Tène period and a settlement feature from the late Hallstatt period in the cadastral territories of Hořín and Vlněves. The iron wire found on skulls in inhumation graves indicates headdresses in the shape of a foliate crown. The buried individuals were members of the aristocratic elite and apparently also served a clerical function. Two Etruscan bronze bowls from a cremation grave are evidence of the significant location of the site at the crossroads of important amber routes. A bronze anthropomorphic socket found in an Ha D2–3 settlement feature formed part of the decorative tip of a drinking horn. The metal fittings of drinking horns documented in the settlement environment are highly rare and indicate the presence of elite members of society. The symbol of an adorant on the top of a prestigious drinking vessel opens the subject of the ritual symbolism addressed in broader contexts in this article.

late Hallstatt period – early La Tène period – cemetery – settlement – cult – foliate crown – bronze bowls – drinking horns

Počátky Markvarticů a jejich sídelní souvislosti v Pojizeří

The beginnings of the Markvartici kin-group and their settlement contexts in the Jizera River region

Jan Klápště

Příspěvek se zabývá strukturálními změnami osídlení 13. stol. ve středním Pojizeří. Prvé písemné doklady o tomto regionu začínají ve 12. stol., kdy se stal významnou součástí majetkové domény Markvarticů, jednoho z předních šlechtických rodů. Až do 13. stol. se moc přemyslovského státu v Pojizeří opírala o hrad v Mladé Boleslavi. V poslední třetině 13. stol. ale vznikla nová síť mocenských center a význam Mladé Boleslavi klesl. Ve zjevné shodě se zájmy krále ovládli střední Pojizeří Markvarticové, postupně rozdělení do několika větví. Hlavní téma příspěvku se soustřeďuje na okolí města Turnova, který se stal jedním z regionálních hospodářských center. Do doby utváření tohoto poddanského městečka ve 2. pol. 13. a v počátcích 14. stol. spadaly i počátky několika blízkých hradů.

středověk – raná šlechta – počátky hradů – urbanizace

The study looks at the structural changes of settlement in the central Jizera River region (northern Bohemia) during the 13th century. The first written records of this region date to the 12th century, when it became an important holding of the Markvartici, one of leading aristocratic kin-groups in Bohemia. Until the 13th century, the power of the Přemyslid state in the Jizera River region had rested in the castle in Mladá Boleslav. The last third of the 13th century, however, saw the establishment of a new network of power centres, causing Mladá Boleslav to wane in former significance. In apparent accord with the interests of the king, control over the central Jizera River region was maintained by the Markvartici kin-group, which eventually split into several branches. The main focus of the work is on the area surrounding the town of Turnov, which grew into one of the region's centres of economic activity. The beginnings of several nearby castles also fall within the era of the founding of this territorial town in the second half of the 13th and early 14th centuries.

Middle Ages – the early nobility – the beginnings of castles – urbanization

JAN KLÁPŠTĚ, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; Ústav pro archeologii FF UK v Praze, nám. Jana Palacha 2, CZ-116 38 Praha; klapste@arup.cas.cz

Zuhelnatělé zbytky zásob rostlinného původu ze středověkých Daliměřic u Turnova

Věra Čulíková

Analýze rostlinných makrozbytků byly podrobeny dva menší vzorky ze spáleništní vrstvy ze shořelého domu v Daliměřicích u Turnova. Materiál byl datován kolem r. 1300. Soubor zahrnoval na 24 000 semen a plodů, na 25 000 zlomků a drť karbonizovaných diaspor, reprezentujících jen 50–55 druhů převážně užitkových rostlin. 90 % diaspor připadalo na obiloviny jakožto části zásob. Zaznamenan byl jejich úplný sortiment s dominantním žitem a ovsem. Podle přítomnosti plevelů představovaly tyto obiloviny nejvýznamnější plodiny v okolí pěstované a v hospodářství zužitkované.

středověk – archeobotanika – rostlinné makrozbytky

Charred vegetal macro-remains of the store from a burnt medieval settlement in Daliměřice near Turnov, northern Bohemia. *Two smaller samples taken from the layer of ashes from a burnt settlement situation in Daliměřice near Turnov were analysed for vegetal macro-remains. The material was dated back to approximately 1300 A.D. The set comprised as much as 24,000 seeds and fruits, about 25,000 fragments and crushed carbonized diasporas, representing only 50–55 species mostly of utility plants. 90 % of the diasporas were represented by cereals as a part of provisions. Their complete assortment with dominant *Secale cereale* and *Avena sativa* was recorded. According to the presence of weeds these cereals represented the most important plants cultivated in the surroundings and exploited in the farming.*

Middle Ages – archaeobotany – vegetal macro-remains

VĚRA ČULÍKOVÁ, Archeologický ústav AV ČR Praha, archeobotanické pracoviště Opava, Bezručovo nám. 1, CZ-746 01 Opava; vera.culikova@seznam.cz

Bošácká keramika z Kolína Doklad kontaktu postbadenských kultur v závěru středního eneolitu

Miroslav Dobeš – Radka Šumberová – René Kyselý

Několiikaletý výzkum v trase obchvatu Kolína odkryl řadu polykulturních lokalit, mj. objekty se společným výskytem keramiky bošácké a řivnáčské kultury. Kolínsko podle nálezového stavu patří do oikumeny poslední jmenované kultury; původ keramiky bošácké kultury je proto hledán ve východních Čechách, které tvoří západní výspu jejího rozšíření. Nález je interpretován jako doklad exogamních svazků propojujících oblasti vzdálené od sebe ca 50 km, depot atraktivně zdobených picích tvarů poukazuje i na možnou rituální či kultovní funkci spojenou s libačními či přisežnými picími rituály, případně vegetativními kulty. Analýza je založena na rozboru keramiky, součástí statě je i vyhodnocení osteologického materiálu.

Čechy – eneolit – bošácká kultura – řivnáčská kultura – keramický depot – osteologie

Bošáca culture pottery from Kolín. Evidence of Post-Baden cultures contact at the end of the Middle Eneolithic period. *The several years lasting research of the Kolín bypass uncovered a number of poly-cultural sites, among others also features that contained both Bošáca culture and Řivnáč culture pottery. Based on the current knowledge, the Kolín region formed part of the ecumene of the latter culture; origins of the Bošáca pottery are therefore sought in eastern Bohemia that comprised the western outpost of the Bošáca culture expansion. The find is interpreted as an evidence of exogamous relationships connecting regions approx. 50 km apart from each other; hoard of attractively decorated drinking horns in feature no. 4199 refers to a possible ritual or cult role connected with libation or sworn drinking rituals or else vegetative cults. The analysis is based on pottery, and the article includes also assessment of the osteological material.*

Bohemia – Eneolithic – Bošáca culture – Řivnáč culture – pottery hoard – osteology

MIROSLAV DOBEŠ, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; dobes@arup.cas.cz
RADKA ŠUMBEROVÁ, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha
sumberova@arup.cas.cz
RENÉ KYSELÝ, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., Letenská 4, CZ-118 01 Praha; kysely@arup.cas.cz

Nález svatojakubské mušle ze středověkého hřbitova při kostele sv. Jakuba v Brně

Antonín Zůbek

Stať představuje nález svatojakubské mušle ze hřbitova při kostele sv. Jakuba v Brně. Hrob, ve kterém byla jako jediný předmět výbavy zemřelého nalezena, pochází z vrcholného středověku. Na rozdíl od jiných částí Evropy, v České republice se jedná o doposud jediný nález poutního odznaku ve funerálním kontextu.

středověk – Brno – poutní odznak – svatojakubská mušle – hrob

A find of a scallop in the medieval cemetery at the Church of St. James in Brno. The work presents the find of a pilgrim badge discovered in the cemetery at the Church of St. James in Brno. The grave, which featured a scallop as the only grave good, dates to the High Middle Ages. As opposed to other parts of Europe, this is the only find of a pilgrim badge in a funerary context in the Czech Republic.

High Middle Ages – Brno – pilgrim badge – scallop – grave

ANTONÍN ZŮBEK, Archaia Brno, o. p. s. Bezručova 15, CZ-602 00 Brno; azubek@archaiabrno.cz

Neústupná archeologie S Evženem Neustupným o jeho životě v archeologii

Otázky kladl Martin Kuna

Rozhovor s Evženem Neustupným otevírá řadu zajímavých otázek z teorie a dějin archeologie. Jeho celoživotní výzkumné aktivity, včetně formulace uceleného systému archeologické teorie a metody, nepřehlédnutelným způsobem obohatily vývoj oboru na světové úrovni. Rozhovor kromě jiného dokládá, že i na východní straně železné opony sledoval v poválečném období vývoj archeologie trajektorii od kulturně historického paradigmatu k procesualismu a dále. Vypovídá o možnostech společenských věd v prostředí komunistického režimu a rozporuplné roli marxistického učení. Podává také svědectví o odborném vývoji člověka, který formuloval nové koncepty v politické a odborné izolaci, avšak bylo mu nakonec dáno – po změně politické situace – je uvést do života.

archeologická paradigmatata – procesuální archeologie – ¹⁴C datování – dějiny archeologie – archeologické školství

Intransigent archaeology. An interview with Evžen Neustupný on his life in archaeology. *An interview with Evžen Neustupný opens up a range of issues regarding the theory and history of archaeology and its development in Central Europe. His view of the discipline differs in many ways from that of current global trends. His 'artefact archaeology' inverts the concept of adaptation and highlights the role of artefacts in the creation of the human world. The interview also shows that post-war archaeology even to the east of the Iron Curtain followed the trajectory from culture-history paradigm to processualism and onwards. It also testifies to the situation in the social sciences under the Communist regime and the ambiguous role of Marxist philosophy. The interview has been originally prepared for Archaeological Dialogues (publ. in 2012, Vol. 19, pp. 3–28).*

archaeological paradigms – processual archaeology – ¹⁴C-dating – history of archaeology – education in archaeology